

Husitská teologická fakulta

Univerzity Karlovy

Státní závěrečná zkouška (magisterská)

Biblická teologie

Tematické okruhy:

Starý zákon

1. **Bůh (jména, tituly, representace, projevy), Áronské požehnání**
2. **Stvořitelský hymnus a reflexe stvoření v Tanachu**
3. **Teologie Tóry**
4. **Přední a zadní proroci – srovnání teologické koncepce**
5. **Předliterární proroci: Eliša a Eliáš (teologie, texty)**
6. **Teologie Hospodinovy smlouvy (texty)**
7. **Spiritualita (modlitba, Žalmy)**
8. **Teologie knihy Jób, poezie a mudrosloví (texty, druhy, rysy, záměr)**
9. **Deuteronomistický zákoník a sociální zákony v Tóře (texty)**
10. **Teologie Desatera a Kultického desatera**
11. **Starozákonní bohoslužba (místo, personál, kult, rituály, záměr, forma, texty)**
12. **Svátky, kultické kalendáře a sváteční svitky (texty)**
13. **Eschatologie a apokalyptika (texty, rysy, Daniel – teologie knihy)**
14. **Mesiáš – ebedské písně (a další mesiášské texty, pomazání, typologie základních mesiášských postav)**
15. **Antropologie (Boží lid, role, typy, pozice, manželství, žena, rodina, hřích, univerzalita spásy)**
16. **Formování nové generace podle knihy Přísloví (Dějinné krédo)**
17. **Král (role, David a Jóšijáš jako model krále; Šalomoun jako antityp)**
18. **Judští reformátoři (texty)**

19. **Etika** (princip etických instrukcí, sociální témata u proroků, příklady etických textů: půst, léto milostivé a odpočnutí, levirátní manželství, útočištná města)
20. **Vyznání víry: Š-ma Jisrael a Malé dějinné krédo**

Literatura:

U magisterské zkoušky student předloží písemný seznam prostudované literatury k oboru a v odpovědi bude vycházet ze starozákonního textu.

- BALABÁN, M. *Bojovníci a trpitelé*. Heršpice, 1994.
- BALABÁN, M. *Hebrejské člověkosloví*. Praha, 1996.
- BALABÁN, M., TYDLITÁTOVÁ, V. *Tázání po budoucím*. Praha, 1998.
- BÁNDY, J. *Teológia Starej Zmluvy*. Bratislava, 2003.
- BARDTKE, H. *Příběhy ze starověké Palestiny*. Praha, 1988.
- BENEŠ, J. *Elíša*. Praha, 2011.
- BENEŠ, J. *Desítka*. Praha, 2008.
- BENEŠ, J. *Dvanáctka*. Praha, 2006.
- BENEŠ, J. *Směrnice a řády*. Praha, 2012.
- BIČ, M. *Ze světa Starého zákona I., II.* Praha, 1985-88.
- BRUEGGEMANN, W. *Theology of the Old Testament*. Mineapolis, 1997.
- DANĚK, S. *Dobové pozadí Starého zákona*. Praha, 1951.
- DEURLOO, K. *Exodus a exil*. Benešov, 2007.
- DILLARD, R. B. *Úvod do Starého zákona*. Praha, 2003.
- Ebed Jahve*. Bratislava, 1995.
- FLOSSMANN, K. *Moudrost ve Starém zákoně*. Praha, 1989.
- HELLER J., BENEŠ, J. *Poutní písně*. Praha, 2001.
- HELLER, J. *Bůh sestupující*. Praha, 1994.
- HELLER, J. *Desatero*. Praha, 1984.
- HELLER, J. *Hlubinné vrty*. Praha, 2008.
- HELLER, J. *Teologický kontext*. Praha, 1996.
- HELLER, J. *Tři svědkové*. Praha, 1995.
- HERZOG, G. *Biblické války*. Brno, 1999.

- HOUSE P. R. *Old Testament Theology*. Downers Grove, 1998.
- CHILDS, D. S. *Biblical Theology of the Old and New Testament*. Minneapolis, 1992.
- CHILDS, D. S. *Old Testament Theology in a Canonical Context*. London, 1985.
- CHIOLLERIO, M. *Blaze tomu, kdo slyší tato slova*. Praha, 1997.
- JEPSEN, A. *Královská tažení ve starém Orientu*. Praha, 1987.
- KUBÁČ, V. *Zprubování víry*. Praha, 1963.
- Malý biblický atlas*. Portál, 1992.
- NANDRÁSKY, K. *Dejiny biblického Izraela*. Bratislava, 1994.
- NOVOTNÝ, A. *Biblický slovník (vybraná témata)*. Praha, 1956.
- PÍPAL, B. *Moudrost knihy Přísloví*. Praha, 1992.
- RAD, G. v. *Theologie des Alten Testament. I., II.* 1962-65.
- RENDTORFF, R. *Hebrejská bible a dějiny*. Praha, 1996.
- RENDTORFF, R. *Theologie des Alten Testament*. Neukirchen, 1999.
- SCHMIDT, W. H. *Alttestamentlicher Glaube in seiner Geschichte*. Neukirchen, 1986.
- SCHUBERT, K. *Bible a Dějiny*. Svitavy, 2000.
- SCHUBERT, K. *Židovské náboženství v proměnách věků*. Praha, 1985.
- Teológia Starej Zmluvy*. Bratislava, 1986.
- Výklady ke Starému zákonu. I., II., III.* Praha a Kostelní Vydří.
- ZENGER, E. *Na úpatí Sinaje*. Kostelní Vydří, 1996.
- ZENGER, E. *První zákon*. Kostelní Vydří, 1999.
- ZOBEL, BEYSYE. *Das Alte Testament und seine Botschaft*. Berlin, 1981.

Nový zákon

1. **Hermeneutické otázky spjaté s biblickou exegezí. Co je to „text“? Text jako „pletivo“, hermeneutický kruh, proces čtení, „předporozumění“, význam, kontexty, narativ, příběh, čtenář a autor**
2. **Ježíšovo vystoupení a činnost. Historická rekonstrukce osobnosti Ježíše Nazaretského na podkladě závěrů moderního bádání („třetí vlny“ a Jesus Seminar). Základní kritéria pro posuzování evangelijních textů ve vztahu k Ježíši Nazaretskému**

3. **Apokryfy Nového zákona. Objasnění pojmu, rozčlenění spisů, literární a teologická charakteristika spisů, význam, odlišné a shodné rysy s kano-nickou literaturou**
4. **Interpretace NZ. Rozdělení interpretačních metod, vysvětlení pojmů „syn-chronní“ a „diachronní“, stručná charakteristika jednotlivých přístupů a škol v rámci novozákonní exegeze. Potřeba, role a meze „historicko-kri-tické metody“ interpretace biblického textu**
5. **Teologie listu Galatským – struktura, adresáti, literární a rétorické aspekty listu, problematika Pavlových oponentů, „ospravedlnění skrze víru“, Pavlovo pojetí „svobody“ (také 1 K 9,1-27), výklad alegorie Ga 4,21-31, parenetické pasáže, charakteristika „pavlovských“ sborů**
6. **Vývoj novozákonní christologie – koncepty, tituly, formule, důrazy jednotlivých novozákonních spisů, raně křesťanské hymny. Ježíšovo vnímání sebe sama, kde „christologie“ vlastně začíná? Specifika pramene „Q“ a To-mášova evangelia**
7. **Teologie listu Římanům – literární a rétorická charakteristika, specifika listu, adresáti, rekonstrukce římské křesťanské komunity (Sitz im Leben), stěžejní témata**
8. **Teologie 1. listu Korintským – literární a rétorická charakteristika listu, rekonstrukce korintské křesťanské obce, možní oponenti, interpretace stěžejních témat. „Formule víry“ – struktura, význam a výklad**
9. **Teologie listu Židům – literární a rétorická charakteristika, hlavní důrazy, význam a místo listu v Novém zákoně**
10. **Zjevení Janovo – literární a teologická charakteristika spisu, vztah k SZ, vztah k židovským apokalypsám, možné přístupy ke knize Zjevení, vý-znam a funkce apokalyptiky (Zjevení Janova) v dějinách a dnes**
11. **Smrt Ježíše Nazaretského - novozákonní výklady události, interpretace Je-žíšovy smrti, intertextualita ve vztahu k SZ. Vzkříšení Ježíše Nazaretského a jeho teologická interpretace**
12. **„Láska“ a „milovat“ v Novém zákoně. Vymezení (řeckých) pojmů, analýza příslušných textů a konceptů. „Víra“ a „věřit“ v Novém zákoně. Vymezení (řeckých) pojmů, analýza příslušných textů a konceptů. Řecké a hebrejské pojetí „lásky“ a „víry“. Ježíšovo pojetí lásky**
13. **„Spravedlnost“ v Novém zákoně. Vymezení pojmu, analýza příslušných textů a konceptů, teologická interpretace. „Odpuštění“ v Novém zákoně. Vymezení pojmu, analýza příslušných textů a konceptů, teologická inter-pretace**

14. **Eschatologie v Novém zákoně – parusie, eschatologické koncepce jednotlivých textů a spisů, eschatologické modely v chápání významných novozákoníků a systematicků. Život věčný a smrt v novozákonních textech**
15. **Večeře Páně v novozákonních textech - rozdíly v evangelijním podání, rekonstrukce a interpretace historické události, svátek pesach, 1 K 11, 17-34, praxe rané církve, přítomnost Krista v církvi**
16. **Teologická interpretace a sociální důrazy v podobenstvích Lukášova evangelia (L 10, 25-37; 12, 13-21; 15, 1- 32; 16, 1-31; 18, 1-14)**
17. **Problematika a teologie listů Koloským a Efezským. Otázka novozákonní pseudepigrafie**
18. **Co je to „novozákonní teologie“? Pojetí disciplíny a specifika jednotlivých přístupů (dle H. Räisänen nebo T. R. Hatiny). Významné osobnosti novozákonního bádání moderní doby**
19. **Janovo evangelium – charakteristika spisu, motivy, symboly, teologie, prameny, závislost či nezávislost na synoptických evangeliích, narativní strategie, „janovská komunita“, místo vzniku, specifika závěru. Komparace vybraných míst se synoptickými evangelií**
20. **Rané křesťanství jako nový náboženský a sociální fenomén v římském světě. Výchozí impulz, prvotní zvěst, vazby na judaismus, otázky čistého a nečistého, zákona a obřízky, osamostatnění od judaismu, vznik svátostí, symbolů, písemností, narativů (koncept „sémiotické katedrály“ – G. Theissen)**

Literatura:

TEOLOGIE NZ – VHODNÉ K ŘADĚ OTÁZEK:

HATINA, T. R. *New Testament Theology and its Quest for Relevance*. London, 2013. – otázky č. 1, 18.

LADD, G. E. *A Theology of the New Testament*. Michigan, 1997. – otázka č. 10.

POKORNÝ, P. *Úvod do Nového zákona. Přehled literatury a teologie*. Praha, 2013. – otázky č. 5, 7, 8, 9, 17, 19.

RÄISÄNEN, H. *Beyond New Testament Theology*. London, 2000. – otázka č. 18.

SCHNELLE, U. *Theology of the New Testament*. 2009. – otázka č. 2.

VOUGA, F. *Teologie Nového zákona*. Jihlava, 2009. – otázky č. 11, 12, 13, 14, 15.

DĚJINY OBORU. VÝZNAMNÉ POSTAVY NZ BÁDÁNÍ – OTÁZKY Č. 1, 4, 18:

BRAY, G. *Biblical Interpretation Past and Present*. Downers Grove, 1996.

MCGRATH, A. E. *The Making of Modern German Christology 1750-1990*. Oregon, 1994.

POKORNÝ, P. Proměny novozákonní vědy. *Teologická reflexe* 2/2007, ročník XIII.

POKORNÝ, P. Výklad textu (Teze o hermeneutice, zejména biblické). In *Logos a svět. Sborník k sedmdesátinám L. Hejdánka a J. S. Trojana*. Praha, 1997.

POKORNÝ, P. Základní problémy biblické teologie. In MOLNÁR, A., SMOLÍK, J. *Biblické studie*. Praha, 1982.

JEŽÍŠ NAZARETSKÝ – OTÁZKA Č. 2:

BURCHARD, Ch. Jesus of Nazareth. In BECKER, J. *Christian Beginnings. Word and Community from Jesus to Post-Apostolic Times*. Louisville, 1993.

CROSSAN, J. D. *The Historical Jesus*. New York, 1991.

GNILKA, J. *Ježíš Nazaretský – poselství a historie*. Praha, 2001.

KECK, L. E. Historický Ježíš a evangelium. In MOLNÁR, A., SMOLÍK, J. *Miscelanea*. Praha, 1980.

LUKEŠ, J. Byl Ježíš Nazaretský prorokem konce času? Spor o „apokalyptického“ – „neapokalyptického“ Ježíše. In VOJTÍŠEK, Z. *Apokalypsa nebo transformace. Mileniální koncepce v minulosti i současnosti*. Praha, 2014.

MEIR, J. *A Marginal Jew*. New York, 1991.

MEYER, B. F. *The Aims of Jesus*. Eugene, 2002.

POKORNÝ, P. *Ježíš Nazaretský*. Praha, 2005.

POKORNÝ, P. Pozemský Ježíš v Pavlových listech. In BENEŠ, L. *Ministerium Verbi Divini – sborník pro Pavla Filipiho*. Praha, 1996.

RATZINGER, J. *Ježíš Nazaretský*. Brno, 2007.

THEISSEN, G. *The Quest for the Plausible Jesus. The Question of Criteria*. London, 2002.

VERMES, G. *The Real Jesus. Then and Now*. Minneapolis, 2010.

CHRISTOLOGIE – OTÁZKA Č. 6:

BROWN, R. E. *Ježíš v pohledu Nového zákona. Úvod do christologie*. Praha, 1998.

CAMERON, R. On Comparing Q and the Gospel of Thomas. In WARREN, D. H. *Early Christian Voices. In Texts, Traditions, and Symbols*. Leiden, 2003, s. 59-69.

CULLMANN, O. *The Christology of the New Testament*. London, 1963.

POKORNÝ, P. *Vznik christologie*. Praha, 1988. – také otázka č. 14.

JANOVO EVANGELIUM – OTÁZKA Č. 19:

HENGEL, M. *The Johannine Question*. London, 1989.

BROWN, R. E. *The Gospel According to John* (2 vols.). New York, 1987.

ESCHATOLOGIE NZ – OTÁZKA Č. 14:

MOORE, A. L. *The Parousia in the New Testament*. Leiden, 1966.

PÖHLMANN, H. G. *Kompendium evangelické dogmatiky*. Jihlava, 2002, s. 266-271, s. 363-402. – otázky č. 2, 14.

APOŠTOL PAVEL – OTÁZKY Č. 5, 7, 8, 12, 13, 15:

BAILEY, K. E. *Paul Through Mediterranean Eyes: Cultural Studies in 1 Corinthians*. 2011.

BETZ, H. D. *Galatians: A Commentary on Paul's Letter to the Churches in Galatia*. Philadelphia, 1979, 1985.

DAVIES, W. D. *Paul and Rabbinic Judaism*. London, 1965.

DUNN, J. D. G. *The New Perspective on Paul*. Michigan, 2005.

EISENBAUM, P. *Paul Was Not a Christian: The Original Message of a Misunderstood Apostle*. 2010.

FITZMYER J. *First Corinthians. The Anchor Yale Bible Commentaries*. 2008.

HARRILL, A. J. *Pavel apoštol. Jeho život a odkaz v kontextu Římské říše*. Praha, 2015.

HÜBNER, H. *Biblische Theologie des Neuen Testaments. Band 2 – Die Theologie des Paulus*. Göttingen, 1993.

LYONS, G. *Pauline Autobiography. Toward a New Understanding*. Atlanta, 1985.

MEEKS, W. A. *The First Urban Christians. The Social World of the Apostle Paul*. New Haven, 1983.

NANOS, M. *Paul within Judaism: Restoring the First-Century Context to the Apostle*. Minneapolis, 2015.

NANOS, M. *The Irony of Galatians. Paul's Letter in First-Century Context*. Minneapolis, 2002.

NANOS, M. *The Mystery of Romans. The Jewish Context of Paul's Letter*. Minneapolis, 1996.

ORR, W. F. *1 Corinthians*. New York, 1995.

SANDERS, E. P. *Paul, the Law, and the Jewish People*. Minneapolis, 1985.

SEGAL, A. F. *Paul the Convert. The Apostolate and Apostasy of Saul the Pharisee*. New Haven, 1990.

SCHNELLE, U. *Apostle Paul: His Life and Theology*. 2005.

TAYLOR, M. *1 Corinthians. The New American Commentary*. 2014.

THEISSEN, G. *Psychological Aspects of Pauline Theology*. Edinburgh, 1987.

TICHÝ, L. *Chvála lásky. Interpretace a účinky 13. kapitoly 1. listu Korint'anům*. Olomouc, 2008.

WENHAM, D. P. *Follower of Jesus or Founder of Christianity?* Michigan, 1995.

WITHERINGTON, B. *Conflict and Community in Corinth: A Socio-Rhetorical Commentary on 1 and 2 Corinthians*. Grand Rapids, 1995.

WRIGHT, N. T. *Paul. In Fresh Perspective*. Minneapolis, 2005.

LUKÁŠOVA PODOBENSTVÍ – OTÁZKA Č. 16:

BLOMBERG, C. L. *Interpreting the Parables*. Leicester, 1990.

CURKPATRICK, S. Between Mashal and Parable: „Likeness“ as a Metonymic Enigma. *Horizons in Biblical Theology* 24/2002, Number 1.

LUKEŠ, J. Lukáš 16 – kompaktní rétorická jednotka. *Teologická reflexe* 1/2004.

MRÁZEK, J. *Lukášovská podobenství*. Jihlava, 2005.

POKORNÝ, P. *Theologie der lukanischen Schriften*. Göttingen, 1998.

SÁZAVA, Z. Lukáš: Aktuální námět dnešní teologie. In MRÁZEK, J. *EPITOAYTO. Sborník k pětadesátinám Petra Pokorného*. Jihlava, 1998.

ZJEVENÍ JANOVO – OTÁZKA Č. 10:

BAUCKHAM, R. *The Climax of Prophecy. Studies on the Book of Revelation*. Edinburgh, 1993.

BAUCKHAM, R. *The Theology of the Book of Revelation*. Cambridge, 2002.

LUKEŠ, J. Milenialismus a jeho typy. In OSTŘANSKÝ, B. *Konec tohoto světa. Milenialismus a jeho místo v judaismu, křesťanství a islámu*. Praha, 2012.

LUKEŠ, J. Zjevení Janovo, milenialismus a interpretační kontext postmoderny. *Theologická revue* 4/2012.

POKORNÝ, P. Struktura a záměr Zjevení Janova. In HOBLÍK, J. *Pouštěj svůj chléb po vodě. Sborník pro Milana Balabána*. Brno, 1999.

APOKRYFY NZ – OTÁZKA Č. 3:

DUS, J. A. *Neznámá evangelia. Novozákonní apokryfy I*. Praha, 2001.

DUS, J. A. *Proroctví a apokalypsy. Novozákonní apokryfy III*. Praha, 2007.

DUS, J. A. *Příběhy apoštolů. Novozákonní apokryfy II*. Praha, 2003.

LUKEŠ, J. *Raně křesťanská rétorika*. Praha/Český Těšín 2009.

HERMENEUTIKA A INTERPRETACE – OTÁZKY Č. 1, 4:

- CULLER, J. *Krátký úvod do literární teorie*. Brno, 2002.
- EAGLETON, T. *Úvod do literární teorie*. Praha, 2005.
- ECO, U. *Lector in fabula. Role čtenáře aneb Interpretační kooperace v narativních textech*. Praha, 2010.
- ECO, U. *Šest procházek literárními lesy*. Olomouc, 1997.
- GRONDIN, J. *Úvod do hermeneutiky*. Praha, 1997.
- HAWKES, T. *Strukturalismus a sémiotika*. Brno, 1999.
- HROCH, J. *Proměny hermeneutického myšlení*. Brno, 2010.
- CHATMAN, S. *Příběh a diskurs. Narativní struktura v literatuře a filmu*. Brno, 2008.
- LAKOFF, G. *Metafory, kterými žijeme*. Brno, 2002.
- LORENZMEIER, T. *Exegese und Hermeneutik*. Hamburg, 1968.
- MCKENZIE, S. L. *To Each Its Own Meaning. An Introduction to Biblical Criticism and Their Application*. Louisville, 1993. – přehled interpretačních metod.
- PECHLIVANOS, M. *Úvod do literární vědy*. Praha, 1999.
- POKORNÝ, P. *Hermeneutika jako teorie porozumění*. Praha, 2005.
- RATZINGER, J. *Biblical Interpretation in Crisis: On the Question of the Foundation and Approaches of Exegesis Today* – <http://tcrnews2.com/RatzingerExegesis88.html>.
- RICOEUR, P. Biblical Hermeneutics. *Semeia* 4/1975.
- RIMMON-KENANOVÁ, S. *Poetika vyprávění*. Brno, 2001.
- SCHOLES, R. *Povaha vyprávění*. Brno, 2002.
- SZONDI, P. *Úvod do literární hermeneutiky*. Brno, 2003.
- THISELTON, A. C. *New Horizons in Hermeneutics. The Theory and Practice of Transforming Biblical Reading*. Michigan, 1992.
- THISELTON, A. C. *The Two Horizons. New Testament Hermeneutics and Philosophical Description with special reference to Heidegger, Bultmann, Gadamer and Wittgenstein*. Waynesboro, 2005.

DĚJINY A DŮRAZY RANÉHO KŘESŤANSTVÍ – OTÁZKA Č. 20:

- THEISSEN, G. *A Theory of Primitive Christian Religion*. London, 1999.
- VOUGA, F. *Dějiny raného křesťanství*. Praha, 1997.

Pro definování řeckých pojmů je vhodný slovník BALZ, H., SCHNEIDER, G. *Exegetical Dictionary of the New Testament, vol. I-III*. Michigan, 1994.

Problematiku témat zkušebních otázek je možné studovat z řady pramenů a publikací. V seznamu literatury nejsou uvedena odborná periodika, sborníky, kolektivní monografie, encyklopedie a slovníky, jež jsou pro studium rovněž zásadní a jsou vřele doporučeny. Literaturu ke studiu volí student dle svých preferencí (jazykových, konfesijních, oborových atd.) a její seznam předloží komisi před započítím státní zkoušky. Pro obeznámení s problematikou aktuálních novozákonních témat jsou doporučeny přednášky na www.youtube.com autorů J. D. Crossana, M. J. Borga, N. T. Wrighta, C. Evanse, B. D. Ehrmana, Pamelý Eisenbaum, Pauly Fredriksen a dalších renomovaných badatelů.

V Praze dne 29. 9. 2017